

Lektørdtalelse (15/08) 5 153 599 5 (V)

Mombauer, Annika: : Julikrisen : Europas vej ind i første verdenskrig / forfatter: Annika Mombauer ; oversætter: Jens Ellekær ; diverse: Jens Ellekær. - Ellekær. - 197 sider. - DK 91.91

Kort om bogen

Velskrevet bog med fokus på de fem uger, der fører op til 1. verdenskrigs udbrud i august 1914. Spændende læsning for alle med interesse for krigslitteratur.

Beskrivelse

En minutiøs gennemgang af forløbet fra d. 28. juni 1914, hvor den Østrig-Ungarske tronfølger Franz Ferdinand myrdes i Sarajevo til d. 4. august, hvor England erklærer Tyskland krig. Bogen bygger på et omfattende kildemateriale af korrespondance og memoirer og behandler både førkrigsdiplomati, attentatet, ultimatummet fra Wien, stormagternes mæglingsforsøg og mobiliseringsfasen i et forsøg på at placere ansvaret for verdenskrigen. Bogen er illustreret med sort/hvide portrætter, enkelte kort, og udstyret med litteraturliste og personregister. "Julikrisen" er den tyske historiker Annika Mombauers første udgivelse på dansk.

Vurdering

Informativ lille bog, der på spændende vis fortæller om det diplomatiske spil bag kulisserne hos de europæiske stormagter.

Andre bøger om samme emne/genre

Der er kommet en lang række bøger om 1. verdenskrig i anledning af 100-året for krigens udbrud, men denne er helt speciel ved udelukkende at orientere sig mod perioden inden de egentlige krigshandlinger. Et af de centrale værker om 1. verdenskrig, som også går grundigt til værks i forhold til optakten, er Nils Arne Sørensens Den store krig.

Til bibliotekaren

Interessen for bøger om verdenskrigene er stor, og selvom denne snarere beskæftiger sig med diplomati og politik end egentlige krigshandlinger, anbefales det, at bogen anskaffes bredt.

Erik Elkjær Koch

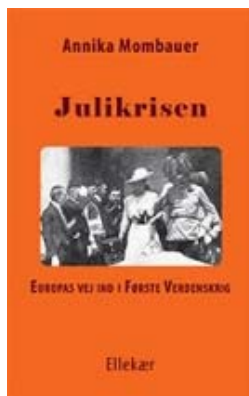
[< BogFeature](#)

BogFeature

Julikrisen – Europas vej ind i Første Verdenskrig

Af *Bjarne S. Bendtsen*

”Det bliver en udsigtsløs kamp, alligevel må den udkæmpes, fordi et så gammelt monarki og en så glørværdig hær ikke kan gå under uden hæder”, mente den østrig-ungarske generalstabschef Franz Conrad von Hötzendorf i juli 1914, efter at mordene på den østrig-ungarske tronfølger Franz Ferdinand og hans hustru i Sarajevo den 28. juni havde kastet Europa ud i det, der skulle blive kendt som Julikrisen, og følgende i den Første Verdenskrig. Trods erkendelsen af kampens udsigtsløshed arbejdede ikke mindst de østrig-ungarske og tyske militærmyndigheder utrætteligt for krigen, i østrigernes tilfælde dog primært den lokale Balkankrig mod Serbien, hvor den hensygnende stormagts nationale ære kunne få oprejsning ved at prygle den uvrerne nabo. Den tyske historiker Annika Mombauer slutter sin fine lille bog *Die Julikrise – Europas Weg in den Ersten Weltkrieg* (2014) med Conrad-citatet; dog med den tilføjelse, at man må lade det komme letsindige og skodesløse mænd som Conrad til gode, at de naturligvis ikke vidste, hvilken katastrofe de var ved at fremkalde.

Del på Facebook, digg, m.m.

FAKTA

Annika Mombauer:

Julikrisen – Europas vej ind i Første Verdenskrig

Udg. af Forlaget Ellekær

197 sider, 185 kr

Oversat af Jens Ellekær.

[Forlaget Ellekær >](#)

SE OGSÅ:

Kulturstudier

Spændet mellem denne letsindighed, troen på en hurtig og glørværdig krig, og så den brutale virkelighed som den moderne storkrig skulle vise sig at indebære, er vel en af de primære grunde til den fortsatte interesse for optakten til krigen og krigen selv. Skellet mellem de gode gamle dage, den *verden af i går*, som østrigske Stefan Zweig så berømt har karakteriseret den, og så det afgrundsdybe sammenbrud for alt det gammelkendte, de sidste durtoner i koncerten, den lyse fremskridtstro etc.

Mombauer følger de centrale aktører i krisen, og perspektivet skifter bogen igennem mellem de forskellige hovedsteder, hvorfor fokus ikke overraskende ligger på det diplomathistoriske. Begivenhederne følges som hovedregel kronologisk gennem de fem uger, Julikrisen varede: fra skuddene i Sarajevo til krigserklæringerne begyndte at flyve over grænserne først i august. Illustrationerne i bogen er primært portrætter af aktørerne, hvilket virker som et godt valg, da mange af dem er relativt ukendte, og man som læser dermed får ansigt på mændene bag *urkatastrofen*.

Bogen baserer sig dels på de mange udgivne samlinger af dokumenter fra Julikrisens aktører, dels på en gennemgang af den omfattende internationale historiografi, der findes på dette felt. For Julikrisen, eller måske nærmere spørgsmålet om krigsskyld eller – mindre dømmende – krigsårsager, skulle som bekendt blive et helt centralt emne i forbindelse med indgåelsen af de forskellige fredstraktater efter krigen: *diktatfreden* med yderst barske vilkår for de besejrede, hvis man ser det fra disses synsvinkel. Men der var faktisk allerede i forbindelse med krigserklæringerne et stort fokus på, hvem der ville komme til at fremstå som de skyldige i krigens udbrud, da der blandt de forskellige beslutningstagere var en særdeles høj bevidsthed om vigtigheden af at fremstå som den angrebne part. Det er yderst komplicerede spørgsmål, som der findes en helt uoverskuelig litteratur om. Det er derfor prisværdigt, at Mombauers grundige men samtidig kortfattede og letlæste gennemgang af de mange årsager til krigsudbruddet allerede nu, faktisk allerede i januar, er udkommet på dansk.

At bogen er kort gør, at man vel næppe kan forvente et grundigt kildeapparat – hvad den da heller ikke indeholder. Men i nogle tilfælde ville det nu have været rart, at få en lidt præcisere angivelse af, hvor Mombauer har oplysningerne fra. Det kunne eksempelvis have været godt at vide, hvor Conrad-citatet ovenfor

stammer fra – og ikke mindst: præcist hvornår i juli 1914.

Mombauer placerer den helt overvejende skyld for krigens udbrud i Wien og Berlin, og går dermed imod mellemkrigstidens fremherskende tolkning af, med Lloyd Georges ord, at Europa gled ind i krigen; en tolkning, der genfindes i meget af den nyeste forskning, fx Christopher Clarks succesfulde *The Sleepwalkers* (2012). Mombauer ligger mere på linje med den såkaldte Fischer-tese, hvor særligt tyskernes greb efter verdensmagten betragtes som udslagsgivende. Men meget af skylden ligger ifølge forfatteren også i samtidens socialdarwinistiske tankesæt, der dømte ikke-aktive stater til at miste deres stormagtsstatus og dermed til gradvis undergang – og i dette perspektiv spiller den hensygnende stormagt Østrig-Ungarn jo unægtelig en stor rolle i forbindelse med krigens udbrud. Mombauer skriver ikke meget om den socialdarwinistiske side af krigens komplicerede årsagskomplekser, men nævner det dog eksplicit i bogens sidste afsnit.

Oversættelsen har udgiver Jens Ellekær selv stået for, og det er han generelt sluppet godt fra – med nogle få steder, hvor man som læser sidder og tænker over, hvad originaltekstens ordlyd mon har været, hvilket ikke lige netop er det, en oversættelse ønsker, at læseren skal gøre. Hvis man yderligere skal kritisere noget, og det skal den kritiske anmelder jo gerne, så kunne en lidt grundigere korrekturlæsning have fanget de småfejl, der findes i bogen. Men det kan så oplagt blive gjort, hvis der kommer et andet oplag af *Julikrisen – Europas vej ind i Første Verdenskrig* – den fortjener bestemt at blive læst.

...

Siden er oprettet 29-04-2015

”Vi kunne ikke handle anderledes”

ANNIKA MOMBAUER: *”Julikrisen”*. Forlaget Ellekær 2015. 197 sider. 185 kr.

I en verden hvor historikerne stadig mange steder føler at det er deres pligt, ligesom diplomaterne, ”at lyve for deres land”, er det yderst sympatisk at tyske historikere går ind i en national selvransagelse og ikke viger tilbage for at give Tyskland skylden for nogle af verdens hidtil største katastrofer, herunder for udbruddet af Første Verdenskrig. Det begyndte med Fritz Fischer i 1960’erne (”Griff nach der Weltmacht”), og nu har Annika Mombauer genbekræftet Fritz Fischers tese, efter en periode hvor den har været udsat for kritik og tvivl.

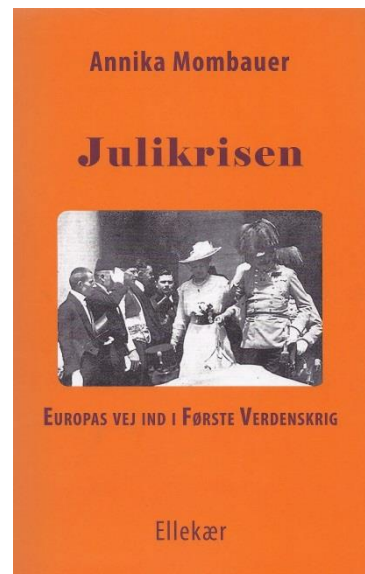
Der er nogle nuancer. Først og fremmest ser Mombauer det tyske militærs krigsønsker som udsprunget af en frygt for en kommende russisk dominans mere end som blot og bar ekspansionslyst, men hun fastholder at tyskerne (og østrigerne!) havde valgmuligheder, de andre stater i langt mindre grad. På den måde får de, om ikke hele skylden for katastrofen, så dog hovedparten af skylden.

Bogen er ordentligt historisk håndværk. Henvisningerne er ganske vist ikke udformet som noter, men der er en overskuelig litteraturliste der muliggør, at man går videre med spørgsmålene (kendskab til tysk en fordel!). For at gøre det hele lidt mere spændende har forfatteren udarbejdet en liste over ”dramaets hovedpersoner”. En historiker vil næppe mene at Første Verdenskrigs udbrud behøver at ”gøres” spændende, men det vil nok virke positivt på eleverne. Kort sagt, bogen er absolut læseværdig og særdeles spændende, og man behøver ikke at sætte en hel dag af til det.

Fritz Fischer blev kritiseret for i nogen grad at have brugt den bibelske metode. ”søger og I skulle finde” (Matthæus 7:7), og man kan også spekulere på om Mombauer i tilstrækkelig grad har interesseret sig for vidnesbyrd der ikke støtter hendes tese. Hun eksponerer sig for kritik på to punkter:

1. Hendes drama udspiller sig næsten udelukkende i Wien, Berlin og London, og slet ikke i tilstrækkelig grad i Skt. Petersborg og Paris. På den måde går hun for let hen over russiske og franske krigstilhængere. Hun er selv klar over problemet (s. 107), men det påvirker ikke hendes konklusioner.
2. Dramaet udspiller sig snævert om de politiske beslutningstagere og den militære ledelse. Det betyder at reelle interesse modsætninger mellem stormagterne kun bliver belyst i forbifarten. Og den morderiske stemning af hysterisk nationalisme, der havde grebet opinionen i Europas stater, og som gjorde det svært for beslutningstagerne, selv i ikke-demokratiske stater, at handle fornuftigt, omtales næsten ikke.

Man kan faktisk, ud fra bogen selv, komme til andre konklusioner vedrørende ansvaret for krigen:

- I dag ville vi uden tøven have kaldt mordet i Sarajevo for en terrorhandling og Serbien for en slyngelstat. Den serbiske regering havde et ansvar, og den havde en handlemulighed, nemlig at acceptere det østrigske ultimatum betingelsesløst og totalt.
- Og, jo, østrigerne havde bestemt et stort ansvar ved at udforme sit ultimatum på en måde der formodentlig ville fremkalde en hel eller delvis afvisning.
- Den russiske regering havde en valgmulighed, nemlig at lade være at støtte Serbien. Sådan følte man det ikke, men det behøver vi ikke at acceptere.
- Den tyske regering havde et stort ansvar ved at bakke østrigerne op. Men man var langt fra så konsekvent og entydig i sin krigspolitik at det giver grundlag for en påstand om eneansvar.
- Den franske regering havde en valgmulighed, nemlig at undlade at støtte russerne. I så fald havde russerne næppe vovet at støtte Serbien.

Optakten til Første Verdenskrig har stadig noget at lære os, ikke mindst fordi nationalismen igen sniger sig ind i folkestemningen i Europas lande.

Axel Moos

Julikrisen. Europas vej ind i Første Verdenskrig

Wien indledte krigen, men Berlin stod bagved og heppede. I et system, hvor den internationale prestige var afgørende gik man for langt, og konflikten blev derfor uundgåelig.

Anmeldt af Adam Steen Petersen

Julikrisen. Europas vej ind i Første Verdenskrig, Annika Mombauer, oversat til dansk af Jens Ellekær, Ellekær, 2014, 197 sider, 185, kr.

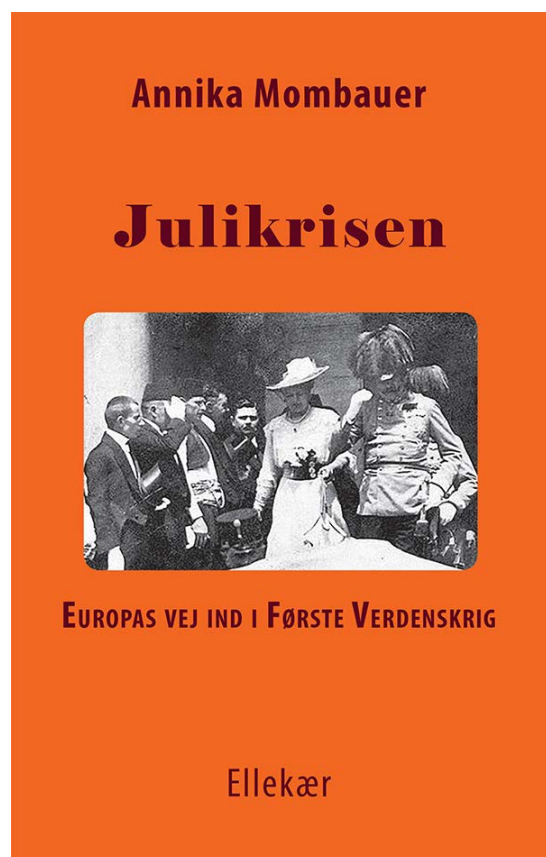

Foto: www.ellekar.dk/

Det lille forlag "Ellekær" har oversat dette værk af Annika Mombauer, forsker ved Universitetet i Milton Keynes og tidl. gæsteforsker ved Australian Defence Force Academy i Canberra.

Mombauers ambition er her at forklare Julikrisen, og dermed europæernes vej ind i 1. Verdenskrig, på lige knap 200 sider. Dette er ambitiøst, for som interessenter i krigen vil vide, er denne diskussion ligeså gammel som krigen selv, hvilket i skrivende stund nærmer sig 101 år. Ikke desto mindre skal det hermed fastslås, at Mombauer her har udført et glimrende værk.

Bogen indledes med en gennemgang af de seneste års forskning, der især har været præget af et opgør med "Fischer tesen". Fritz Fischer var en tysk historiker, som i starten af 1960'erne placerede ansvaret for 1. Verdenskrigs udbrud hos Kejserriget Tyskland, med rigets stormagtsdrømme som begrundelse herfor i bogen *Griff nach der Weltmacht*. Nyere værker har i stedet taget udgangspunkt i både russiske og franske stormagtsdrømme, såvel som en generel uvidenhed om de indbyrdes hensigter blandt alle de europæiske stormagter, som årsagsforklaring til krigens udbrud.^[1] Især Christopher Clarks "*Sleepwalkers— How Europe went to war in 1914*" er blevet et nyt hovedværk og refereres også i Danmark af både Lykke Friis og General general Knud Bartels.

Mombauer gør det fra starten klart, at hun, den nyere forskning til trods, fortsat ser Wien og Berlin som de primære aggressorer, der med deres kategoriske afvisning af en diplomatisk løsning i krigens første fase medførte en senere fransk og russisk urokkelighed, som gjorde krigen uundgåelig.

I den første del af bogen gennemgås flere af de "småkonflikter", som udspilles i årene frem til krigens udbrud. Det forhold, at Det Tyske Kejserrige på sigt stod til at blive den lille i forhold til Det Russiske Kejserrige, nævnes her som værende centralt for udviklingen i konflikten. Det Østrig-Ungarske Kejserriges svækkelse, som følge af dets mange nationale mindretal kombineret med den tyske betingelsesløse støtte til undertrykkelse af disse for fortsat at sikre en alliancepartner, førte til krigen. Det anføres, at krigen måske kunne have været undgået, hvis den tyske støtte havde været mere forsigtig.

Konklusioner om fransk og russisk krigsskyld med baggrund i møder i St. Petersborg under krisen afskriver Mombauer, men betegner i stedet disse som en styrkelse af den fransk-russiske alliance. De ligeledes moderne opfattelser af, at England kunne have gjort mere for at hindre konfliktens udbrud, affejer hun også og udtrykker i stedet en opfattelse af en tysk miskalkulation fejlregning i forhold til chancen for at englænderne skulle forholde sig neutrale.

Det, der definitivt gjorde udslaget for krigens udbrud, er i Mombauers optik den tyske krænkelse af belgisk og luxemburgsk territorium. De russiske og franske mobiliseringsplaner, der tit er blevet kritiseret, kunne standses ved grænsen. Trods julikrisens udbrud som følge af attentatet på Franz Ferdinand og hans gemalinde i Serbien, var dette ikke centralt for Det Tyske Kejserrige, som i stedet så imod Frankrig og Rusland. Wien indledte krigen, men Berlin stod bagved og heppede. I et system, hvor den internationale prestige var afgørende gik man for langt, og konflikten blev derfor uundgåelig.

Bogen kan anbefales som et kortere alternativ til de "bibles", der som anført udgives i disse år. Og så er den glimrende oversat til dansk.

[1] McMeekin, Sean, *The Russian Origins of the First World War*, 2011 (Anmeldt i Militærshistorisk Tidsskrift af M. H. Clemmesen, Aug. 2012)
Schmidt, Stefan, *Frankreich Außenpolitik in der Julikrise*, 2007